

Uitreiking van
de Burgerschapsprijs
van de Stichting P&V

2010

STICHTING P&V

*emancipatie participatie
burgerschap solidariteit*

STICHTING P&V

emancipatie participatie
burgerschap solidariteit

Burgerschapsprijs 2010

INHOUD

De Burgerschapsprijs 2010	p. 5
De leden van de jury	p. 6
De Stichting P&V	p. 7
De laureaten	
Jacqueline Rousseau Adeppi	p. 15
- Achter de tralies, een school die nooit sluit - In de schaduw van onze gevangenissen	
Guido Verschueren Gevangenis van Leuven	p. 22
- Leuven-Centraal, een gevangenis die ijvert voor open deuren - Centrale Gevangenis Leuven	
De kunstenaar Fabienne Claesen	p. 30
De fotograaf Frédéric Pauwels	p. 32

Centrale gevangenis van Leuven.

De Roefelzaal voor de bezoeken van de kinderen van de gedetineerden, uitgerust met speelgoed en leuke tekeningen. De bezoeken vinden plaats in de cafetaria.

DE BURGERSCHAPSPRIJS

Professor Mark Elchardus, voorzitter van de Stichting P&V

Dit is de zesde keer dat de Stichting P&V de Burgerschapsprijs uitreikt. Deze prijs belooft personen, verenigingen of initiatieven die op voorbeeldige wijze vorm geven aan de doelstellingen en idealen van de Stichting: ijveren voor een samenleving van actieve en geëngageerde burgers die opkomen voor het welzijn en het geluk van anderen en die meewerken aan een rechtvaardigere, tolerantere en respectvollere samenleving voor iedereen.

De Stichting heeft aan zestig personen uit verschillende sectoren van het maatschappelijke leven gevraagd, kandidaten voor te dragen voor deze Prijs. Op die manier verkregen we een lijst met genomineerden. Vervolgens selecteerden we de namen van de kandidaten die minstens twee keer werden vermeld. Deze namen werden aan de jury voorgelegd. In juni kwam de jury samen om de laureaat (of laureaten) van 2010 te selecteren.

De laureaten van 2010 zijn twee mensen die dagelijks actief zijn in de Belgische gevangnissen, een harde en moeilijke wereld. Gevangnissen komen meestal erg negatief in het nieuws: stakingen, ontsnappingen, overbevolking Zelden vernemen we iets over de inspanningen die worden geleverd om de gedetineerden een betere kans op herintegratie in de samenleving te geven.

Met deze twee laureaten wil de jury de publieke opinie sensibiliseren voor de problematiek van de gevangenschap. Eerlijke burgers beschermen en misdadigers straffen, de criminaliteit drukken, zijn de meest evidente doelstellingen van de gevangenis, maar al te vaak vergeten we die andere cruciale doelstelling die erin bestaat om de gedetineerden na hun straf weer in de samenleving op te nemen en alles in het werk te stellen om recidiven te vermijden.

Gevangenen zijn burgers die voor een tijdje van hun vrijheid zijn beroofd, maar die zich vroeg of laat weer moeten integreren in de samenleving!

In 2005 werd een basiswet gestemd die deze filosofie huldigt. Hoe staat het met de praktijk?

In 1981 beslissen Jacqueline Rousseau en enkele anderen, in de wetenschap dat gedetineerden meestal laaggeschoold zijn, om de vzw ADEPPI (Atelier d'Education Permanente pour Personnes Incarcérées) op te richten. Met ADEPPI willen ze kennis en cultuur aanbieden aan gedetineerden om hen langs deze weg te helpen zich na hun vrijlating

Mark Elchardus is hoogleraar sociologie en lid van de onderzoeksgroep TOR aan de VUB. Hij is de voorzitter van het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten en van de Stichting P&V.

5

weer te integreren in de maatschappij. Deze vereniging was de eerste in België die opleidingen organiseerde in de gevangenis. Ze was een pionier en inspiratiebron voor tal van andere organisaties. Vandaag telt ADEPPI 33 docenten en animatoren die in 11 strafinrichtingen in Brussel en Wallonië actief zijn. In 2011 viert ADEPPI haar dertigste verjaardag.

Dit jaar bestaat de gevangenis van Leuven 150 jaar. Sinds haar oprichting in 1860 werd ze vaak als voorbeeld aangehaald. Guido Verschuere is er directeur sinds 1979. Hij woont in de gevangenis en waakt er over de naleving van waarden als tolerantie, solidariteit en emancipatie. Hij behandelt elke gedetineerde op een menswaardige manier; hij stimuleert de organisatie van opleidingen, van culturele en religieuze activiteiten, van werk en van contact met familie, vrienden en de buitenwereld. Samen met de medewerkers, de talloze vrijwilligers en de verenigingen die actief zijn in de gevangenis van Leuven spant hij zich in om van de straf te maken wat ze zou moeten zijn, een verdediging van de samenleving, een middel om criminaliteit te rukken, maar ook een middel om de kans op een volwaardige, misdaadvrije herintrede in de maatschappij te bevorderen.

We luisteren naar de getuigenissen van deze laureaten en naar twee personen die de laureaten op enthousiaste wijze zullen voorstellen.

Laurence Bovy, kabinetschef van Minister Onkelinx, nam deel aan de vergadering van de jury, waar ze de kandidatuur van onze Franstalige lauraat vurig verdedigde. We hebben haar dan ook gevraagd om Jacqueline Rousseau en de vzw Adeppi op een passende en feestelijke manier in te leiden.

Voor Guido Verschuere hebben we een beroep gedaan op een andere vrouw die zich altijd al voor onze gevangenis heeft geïnteresseerd. Kristien Kloeck werkte immers in opdracht van de Minister van Justitie aan de fameuze basiswet van 2005 die het gevangenisstelsel grondig hervormt. Momenteel is ze voorzitter van Child Focus.

De laureaten krijgen elk een beeldhouwwerk van de kunstenares Fabienne Claesen.

Als verantwoordelijken voor de Stichting P&V die zich inzet tegen de uitsluiting van jongeren via acties die er meestal op gericht zijn om jongeren te laten mee-bouwen aan een meer solidaire en tolerante samenleving, werden we geraakt door het feit dat 75 procent van onze gevangenen minder dan 35 jaar oud zijn en dat hun gemiddelde leeftijd 25 jaar is. Het aantal jongeren dat in de gevangenis belandt blijft stijgen en heel wat onder hen recidiveren. Het soort werk dat onze laureaten verrichten is nodig, meer dan ooit nodig en we hopen dat hun voorbeeld aanstekelijk en inspirerend werkt.

DE LEDEN VAN DE JURY

Burgerschapsprijs 2010

Mark ELCHARDUS

Frédéric BOVESSE

Laurence BOVY

Alain CLAUWAERT

Nele CORNELIS

Jozef DEWITTE

Jacques FOREST

Jean-Pascal LABILLE

Annette LEGAYE

Philippe MARCHAL

Guy PEETERS

Guy REDIG

Marnic SPELTDORRN

Hubert VAN HUMBEEK

Frank VAN MASSENHOVE

Georges VERCHEVAL

Hilde VERNAILLEN

Martin WILLEMS

Walter ZINZEN

Voorzitter - Stichting P&V

Ombudsman - Waalse Gewest

Kabinetschef – Minister Laurette Onkelinx

Voorzitter van de Algemeen Centrale – ABVV

Stafmedewerkster - Federatie van Organisaties
voor Volksontwikkelingswerk

Directeur – Centrum voor Gelijkheid van
Kansen en voor Racisme Bestrijding

Voorzitter - P&V Groep

Algemeen Secretaris - UNMS

Verantwoordelijke - Service Egalité et Diversité -
FOREM

Directeur – Les Territoires de la Mémoire

Algemeen Secretaris - NVSM

Raadgever – Vlaamse Regering

Afgevaardigd Bestuurder - Stichting P&V

Senior writer - Knack

Voorzitter – Federale Overheidsdienst Sociale
Zekerheid

Vice-Voorzitter – Culture et Démocratie

Vice-Voorzitster – Directiecomité P&V Groep

Lid van de Directiecomité – P&V Groep

Journalist

De P&V Groep, die is ontstaan uit de coöperatieve beweging, richt in het jaar 2000 de Stichting P&V op en is er de hoofdsponsor van. De Stichting werkt in totale onafhankelijkheid en heeft zich tot taak gesteld de sociale uitsluiting van jongeren te bestrijden. Uitgaande van de voornaamste waarden van de sociale economie, legt de Stichting de nadruk op actieve participatie, zelfstandigheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid van de jongeren. In 2006 werd de Stichting P&V erkend als Stichting van openbaar nut.

De Stichting P&V in dienst van de jongeren!

De Stichting P&V, die steunt op de basisprincipes van solidariteit, emancipatie, participatie en burgerzin, heeft de strijd tegen de uitsluiting van jongeren tot haar speerpunt gemaakt. Ze wil de jongeren begeleiden in de verschillende aspecten van het maatschappelijke leven. Door hen de nodige kansen te geven en ze actief te betrekken, geeft ze hen een flinke steun in de rug om hun leven zelf in handen te nemen.

Het doel van de Stichting P&V is dus de jongeren een hele reeks middelen te verstrekken, die een beroep doen op hun talenten en meningen. Ze wil de jongeren aanzetten tot solidariteit, hun burgerzin ontwikkelen door hen te helpen hun ideeën uit te drukken, samen te werken en elkaar te respecteren, en tevens hun verantwoordelijkheidszin aan te scherpen. Omdat de jongeren de volwassenen van morgen zijn, bestaat de rol van de Stichting P&V erin hun kansen op ontplooiing te verhogen, door middel van projecten die rechtstreeks door hen zijn gekozen en waar ze actief aan deelnemen.

In 2010 zette de Stichting een nationaal project op touw om de zin voor expressie, creativiteit, kritisch nadenken en sociale verantwoordelijkheid bij jongeren aan te wakkeren. Het project peilde naar hun angsten, verwachtingen, plannen en visies voor de toekomst. Meer dan honderd jongeren tussen 16 en 26 jaar hebben geantwoord op de vraag: « Hoe zie ik mijn wereld in 2030 ? ». Hun toekomstvisies staan op de site www.go2030.be. Een jongerenjury selecteerde hieruit twee laureaten. Hun synopsis zal dienen als inspiratiebron voor een grootse artistieke productie. Van de inzending van de Franstalige laureaat zal een film (fictie) worden gemaakt met jongeren en bewoners van een multiculturele wijk in Schaarbeek. In Vlaanderen vertrekken jongeren uit 5 Limburgse steden van hun favoriete expressievorm om een collectief monumentaal en multimediaal kunstwerk te creëren. Over de realisatie van hun artistieke producties worden reportages gemaakt.

2005
Fadéla Amara &
Job Cohen

2006
Wannes Van de Velde
Jean-Pierre & Luc Dardenne

Een Europees netwerk van stichtingen van de sociale economie

Om haar acties een Europese dimensie te geven, heeft de Stichting P&V meegewerkt aan de oprichting van een Europees netwerk van stichtingen, ontstaan uit de sociale economie en geleid door een ideaal van een democratisch, zelfstandig en verantwoordelijk burgerschap: de Europese Pool van de Stichtingen van de Sociale Economie (PEFONDES).

Opricht in 1999, heeft Pefondes tal van projecten geleid met de steun van de Europese Commissie, zowel op het vlak van economische en sociale integratie van jongeren als op het vlak van de interculturele dialoog. België behandelde de interculturele dialoog en de taaldiversiteit om de tegenstellingen te overbruggen, de dialoog en de ontmoeting van Nederlands- en Franstaligen te bevorderen. Een vijftigtal personen kwamen geregeld samen om elkaar positieve en negatieve verhalen te vertellen over deze thema's. Deze werkwijze is zeer vruchtbaar gebleken en heeft het mogelijk gemaakt de ander te ontmoeten en de spanningen en vooroordelen te overstijgen. Er is een praktische gids gepubliceerd waarin de conclusies van het Europese project

worden uiteengezet en op dit ogenblik wordt gewerkt aan een essay over het Belgische project.

Een boek met de titel «Eén land/2 talen», uitgegeven door Lannoo Campus, ligt in februari 2011 in de boekenwinkels.

Pefondes lanceerde recent zijn eerste Europese Prijs «Voor de tewerkstelling van jongeren in de Sociale Economie». Eén onderneming van de sociale economie krijgt een prijs van 10.000 EUR en één project tot oprichting van een onderneming van de sociale economie krijgt een prijs van 8.000 EUR en wordt bovendien financieel gesteund bij de oprichting van de onderneming (www.europeanprize-pefondes.eu).

www.pefondes.eu

Een Burgerschapsprijs met oog voor waarden

Om haar ideaal van burgerzin te benadrukken en er meer weerklank aan te geven, organiseert de Stichting P&V jaarlijks haar Burgerschapsprijs. Die wordt uitgereikt aan Belgische of buitenlandse personen, initiatieven of organisaties die op voorbeeldige wijze hebben bijgedragen tot een meer open, democratische en verdraagzame samenleving.

Fadéla Amara (Ni Putes, Ni Soumises) en Job Cohen (Burgemeester van Amsterdam) waren de eersten die in 2005 de Burgerschapsprijs in ontvangst mochten nemen.

richtster van de National Domestic Workers' Movement (NDWM) en Simone Susskind, voorzitter van Actions dans la Méditerranée.

In 2006 waren de laureaten de zanger, schrijver en beeldend kunstenaar Wannes Van de Velde en het regisseursduo Jean-Pierre en Luc Dardenne.

In 2009 zagen twee Belgische organisaties zich beloond voor hun inspanningen ter bevordering van de interculturele dialoog en de sensibilisering van burgerzin: Kif Kif en Les Territoires de la Mémoire.

De Senegalese mensenrechtenactiviste Khady Koita, voorzitter van het Europees netwerk voor de afschaffing van de vrouwelijke genitale verminking en auteur van het boek *Verminkt*, ontving de prijs in 2007.

In 2008 waren twee dames laureaat: Jeanne Devos, mensenrechtenactiviste en op-

DE LAUREATEN

Jacqueline Rousseau ADEPPI

Gesprek van Annick Hovine

Achter de tralies, een school die nooit sluit

De vzw ADEPPI (Atelier d'éducation permanente pour personnes incarcérées) zette haar eerste stappen in de gevangeniswereld in november 1981. Bijna 30 jaar later is Adeppi meer aanwezig dan ooit, met schriften en balpennen, in 11 strafinrichtingen in Wallonië en Brussel. We ontmoeten Jacqueline Rousseau, stichtster van de vereniging, en Jean-Pierre De Greef, coördinator, die zich simpelweg voorstellen als docenten in de gevangenis.

Waarom blijft vorming in de gevangenis een prioriteit?

Wij vinden de vorming van gevangenen heel belangrijk, omdat hun opleidingsniveau meestal erg laag is. De meeste gedetineerden komen uit arme gezinnen en hun studies waren meestal niet bepaald succesvol. In 2001 heeft een studie over de sociale afkomst en het scholingsniveau van de gedetineerden in België aangetoond dat 75 procent van hen geen diploma of enkel een getuigschrift van het basisonderwijs heeft. Bij de algemene bevolking is dit 25 procent. Vandaag de dag zijn de cijfers wel wat beter, maar dat geldt niet voor de praktijk... We hebben leerlingen die het lager middelbaar onderwijs hebben afgemaakt, maar in feite niet eens het niveau van het lager onderwijs halen.

Geldt dit ook voor beroepsopleidingen?

Ja. De mensen met een beroepsopleiding halen verre van het niveau van hun diploma. Velen onder hen kunnen niet correct schrijven of rekenen. Om te begrijpen wat ze schrijven, moet je hun pennenvruchten ontcijferen of hardop lezen. Het is ondenkbaar dat deze mensen een cv kunnen opstellen of kunnen solliciteren naar een betrekking. Bovendien beperkt hun beroepservaring zich meestal tot wat zwartwerk. Velen onder hen hebben enkel wat gewerkt in het onofficiële circuit en hebben dus geen recht op werklozensteun. Het opleidingsniveau laat echt enorm te wensen over en er is een verband tussen een gebrek aan opleiding en criminaliteit. Om te vermijden dat een hele groep jongeren definitief

uit de samenleving wordt ver-
stoten, moeten we er tenmin-
ste voor zorgen dat de tijd in de
gevangenis ergens toe dient.

Moeten gevangenen een sociaal inhaalmanoeuvre kunnen ma- ken?

Jazeker; als we hun opsluiting zien
als een moment van rehabilitatie en
we onze gedetineerden niet levend
willen inmettelen. Vorming en cul-
tuur moeten in de gevangenis aan
bod komen.

Lenen gevangenen zich wel tot vorming?

Dat is moeilijk... De nieuwe basis-
wet over de rechtspositie van de
gedetineerden die dateert van
2005 vraagt dat gedetineerden zich
weer aanpassen aan de maatschap-
pij en zich zouden voorbereiden
op hun terugkeer. Velen onder hen
willen ook graag een opleiding vol-

gen, maar slagen hier niet in wegens
een tekort aan geschikte lokalen in
de strafinrichtingen, omdat er een
tekort aan opleidingen is of omdat
ze worden geweigerd...

Zijn er selectiecriteria?

De gevangenisdirecties bepalen
mee wie aan de lessen mag deelne-
men: gedetineerden met een aantal
disciplinaire rapporten, die geweld-
dadigen hebben gepleegd of die
zich tijdens hun arrestatie hebben
verzet worden geweigerd... Som-
mige gevangenen passen een
heel strenge selectie toe, soms zelfs
zo streng dat het haast onmogelijk
wordt een opleiding te volgen.

Welk soort van opleidingen biedt u aan?

De vzw Adeppi organiseert geen
beroepsopleidingen op zich, maar
biedt eerder hulpmiddelen waar-
mee de leerlingen een beroepsop-

leiding kunnen aanvatten. Wij geven
bijscholingen Frans en wiskunde,
maar ook lessen in kantoorvaar-
digheden en informatica. We willen
de gevangenen de broodnodige
basis geven die ze vaak niet hebben
meegekregen. Zonder deze basis is
het niet mogelijk om ooit te slagen
in een toelatingsproef voor een
opleiding. Schilder worden zonder
de oppervlakte van een muur te
kunnen berekenen is onmogelijk.
Would-be koks die het verschil niet
kennen tussen centiliters en decili-
ters zullen nooit een recept kunnen
volgen. Wij leggen de basis.

Zijn alle gedetineerden wel geïn- teresseerd in een opleiding?

Gevangenen hebben heel gauw de
neiging om niets meer uit te voe-
ren. Sommige gedetineerden doen
helemaal niets constructiefs meer
en blijven gekluisterd aan hun tv
of Playstation. Ze staan 's morgens

Jacqueline Rousseau geeft Engels in de gevangenis van Sint-Gillis.

zelfs niet eens meer op! Dit is volledig absurd en bovendien nefast voor hun rehabilitatie. Wanneer en hoe zullen ze ooit leren om een bepaald tijdschema te volgen met het oog op een opleiding of werk? Een hele groep gedetineerden komt in deze vicieuze cirkel van inactiviteit terecht. Ze zakken steeds dieper weg: hoe minder ze doen, hoe minder zin ze hebben om iets te doen...

Werkt u ook voor beklagden in voorhechtenis die nog niet werden veroordeeld?

Ja, het is onze bedoeling om gedetineerden zo vlug mogelijk te sensi-

biliseren, nog vóór deze onverschilligheid toeslaat. Dit maakt ons werk wel extra moeilijk, omdat het gaat om een populatie in beweging, die nog met haar gedachten bij het nakende proces is. Deze mensen zijn psychologisch niet zo ontvankelijk en kunnen op elk moment worden overgeplaatst.

Sommige gedetineerden zijn dan weer heel enthousiast om een opleiding te volgen.

Absoluut. We krijgen aanvragen van mensen die erg angstig zijn en die een cursus willen volgen om actief te blijven. We merken heel duidelijk dat ze erg goed beseffen dat hun bagage te beperkt is in een veeleisende maatschappij waarin werkloosheid troef is. Er heerst een grote angst in onze cellen. Gevangenen, weten heel goed dat werkgevers geen voorkeur geven aan mensen met een strafregister, dat ze niet zomaar kunnen vertellen wat ze de afgelopen jaren hebben gedaan en dat ze geen reguliere werkervaring kunnen voorleggen. Vele gedetineerden zitten met het benauwde gevoel dat er buiten de gevangensmuren voor hen geen toekomst meer is. In de Brusselse

gevangnissen is de vraag naar lessen Nederlands en informatica momenteel erg groot. Dit zijn duidelijk opleidingen die bevorderlijk zijn voor de wederopname in de maatschappij. Het is de plicht van onze samenleving om de gedetineerden een gepaste vorming te bieden.

Hoe verlopen de cursussen van Adeppi in de gevangenis?

Er wordt gewerkt met modules en we proberen om min of meer homogene groepen te vormen van maximum 10 tot 12 leerlingen. Het collectieve aspect is belangrijk en daar willen we voorrang aan geven. In groep wordt belangrijk werk geleverd: je moet iedereen aan het woord laten, onderhandelen, argumenteren, enz. Over het algemeen nemen de lessen wekelijks 5 tot 6 uren in beslag, en dit gedurende 3 maanden. We werken met 35 docenten, allemaal bezoldigd, in 11 gevangnissen*. We werken volledig onafhankelijk van de gevangensdirecties: we moeten geen verslag uitbrengen over de aanwezigheid, de vooruitgang of het gedrag van onze leerlingen.

Hebt u al eens problemen gehad

met de veiligheid?

Tijdens de cursussen is er nog nooit een ernstig incident geweest. Onze docenten liepen nog nooit gevaar. In het ergste geval, maar dat komt heel zelden voor, gaan er twee gedetineerden met elkaar op de vuist.

Welke regels moeten er worden gevolgd tijdens de lessen?

De lessen worden gegeven op vaste uren. De regel is in zowat alle gevangenis en de zelfde: na 3 ongewettigde afwezigheden wordt de leerling uitgesloten uit de module. Dat verplicht de mensen tot regelmaat. We vragen aan de leerlingen om actief mee te werken tijdens de cursus. Regelmaat, betrokkenheid, actieve deelname, dat maakt ook deel uit van een opleiding. De lessen stoppen niet tijdens de vakanties. In de zomer zijn er minder activiteiten in de gevangenis en dan

profiteren we van de vrije lokalen. Adeppi is een school die nooit sluit..

U hecht veel belang aan de organisatie van culturele activiteiten in de gevangenis. Waarom eigenlijk?

Vandaag wordt veelal de nadruk gelegd op vormende activiteiten die bevorderlijk zijn voor de socio-economische en professionele wederopname in de samenleving. Dat lijkt me logisch, maar het culturele domein is ook heel belangrijk, want daarmee knoop je relaties aan in de maatschappij. Vóór hun opsluiting hielden gedetineerden zich in hun vrije tijd meestal bezig met criminele activiteiten. Ze moeten breken met hun bendes en oude kennissen en het roer omgooien. Oude gewoonten moeten plaats maken voor nieuwe, maar welke? Wat moeten gedetineerden na

hun vrijlating doen in hun vrije tijd? Culturele activiteiten zijn een optie, maar hieraan wordt in de gevangenis jammer genoeg geen prioriteit gegeven.

Wat betekent de Burgerschapsprijs van de Stichting P&V voor u?

We hebben al een aantal prijzen ontvangen, maar deze is bijzonder, omdat één van de doelstellingen van onze vereniging erin bestaat om van gedetineerden burgers te maken met verantwoordelijkheidszin die zich bewust zijn van hun rechten. We zijn heel trots op deze prijs, want hij vat de zin van ons werk samen.

* Namen, Andenne, Bergen, Iltre, Doornik, Hoei, Marneffe, Nijvel, Sint-Gillis, Vorst en Berkendael.

Wekelijkse cursus bedrijfsbeheer gegeven door één van de docenten van Adeppi in de gevangenis van Sint-Gillis.

Burgerschapsprijs
2010

In de schaduw van onze gevangnissen

Welke gevoelens bekruipen je bij een gevangenisbezoek?

Je ziet er beton, tralies, eindeloze gangen, water dat door de muren sijpelt, foto's van kinderen en posters van naakte vrouwen.

Je hoort er het gerammel van sleutels en deuren die dichtslaan, kreten, het gekraak van de intercom, doffe televisiestemmen.

Het ruikt er vochtig naar javel, tabak en slecht gewassen mannenlijven.

Eenmaal in de gevangenis verliest de gedetineerde uiteraard zijn vrijheid van komen en gaan, het recht om beslissingen te nemen voor zichzelf en voor anderen, maar de facto ook de mogelijkheid om zijn liefdes- en gezinsleven normaal voort te zetten. Meer nog, opsluiting betekent heel vaak een verslechtering van de socio-economische situatie van de gedetineerde én van zijn familie.

Gevangenschap, om welke reden dan ook, is een erg zware beproeving ...

Hoe kan men in een dergelijke wereld vol eenzaamheid, dwang of zelfs geweld en waarin men werkelijk op elkaars lip zit, zijn identiteit en een stukje menselijkheid behouden?

Hoe kan men gedetineerden tijdens hun periode in de cel het best wapenen om zich weer in de maatschappij, waar ze vroeg of laat haast allemaal weer deel van gaan uitmaken, te integreren? Deze vraag is van groot belang, omdat ongeveer 60% van alle gedetineerden het middelbaar onderwijs niet heeft afgemaakt, om maar één voorbeeld te noemen.

« Onwetendheid [zei Simone de Beauvoir] is een situatie waarin men even erg opgesloten kan zitten als in een gevangenis ».

Bovendien concluderen heel wat opmerkelijke waarnemers binnen het gevangeniswezen dat gedetineerden meestal nog minder aangepast de cel verlaten dan toen ze werden opgesloten ...

Het is deze negatieve spiraal die de vereniging Adeppi (Atelier d'éducation permanente pour personnes incarcérées), onder leiding van Jacqueline Rousseau, al bijna 30 jaar op bescheiden doch vastberaden manier tracht te doorbreken.

Burgerschapsprijs 2010

De vereniging Adeppi is actief in de gevangenissen van Sint-Gillis, Vorst-Berkendael, Nijvel, Namen, Iltre, Andenne, Hoei, Doornik, Marneffe en Bergen en heeft de ambitieuze weddenschap aangegaan om er educatie in de meest brede betekenis van het woord en cultuur te introduceren.

Ze organiseert in deze gevangenissen schrijf-, percussie- en theaterworkshops en concerten en probeert er de zin voor creativiteit te rehabiliteren.

Adeppi geeft er een brochure uit met de pennenvruchten van de gedetineerden met de veelzeggende titel:

« *Vivement dehors ! Les compagnons de l'impossible* ».

Ze organiseert er cursussen waarmee men het getuigschrift van basisonderwijs kan behalen (wiskunde, vervolmaking van de moedertaal, enz.), maar daarnaast ook gecertificeerde opleidingen informatica, horeca en grootkeuken, elektriciteit en zelfs tuinbouw.

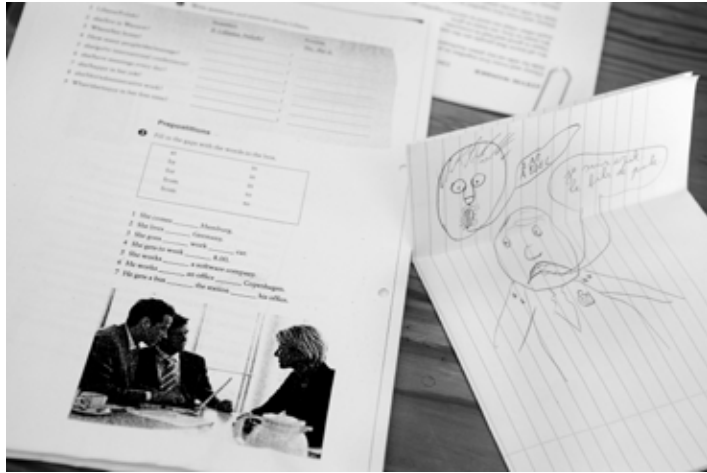
De diplomaresultaten lossen, gezien de talrijke obstakels, natuurlijk niet altijd alle verwachtingen in, maar toch zorgt de aanwezigheid van Adeppi ongetwijfeld voor een sprankje menselijkheid en hoop in het erg miskende en verwaarloosde Belgische gevangeniswezen.

Adeppi viert in 2011 haar dertigste verjaardag. Bij deze gelegenheid mogen de spotlights wel eens gericht worden op het werk van al die jaren achter de donkere muren van onze gevangenissen.

Laurence Bovy

Burgerschapsprijs 2010

ADEPPI bvba

Alsembergsesteenweg 303

1190 Brussel

Tel.: 02 223 47 02

Fax : 02 223 47 03

adeppi@skynet.be

www.adeppi.be

DE LAUREATEN

Guido Verschueren CENTRALE GEVANGENIS LEUVEN

Gesprek van Annick Hovine

Leuven-Centraal, een gevangenis die ijvert voor open deuren

De gevangenis Leuven-Centraal viert haar 150ste verjaardag. Guido Verschueren leidt deze 350 plaatsen tellende penitentiaire inrichting al 31 jaar lang. Hij voert er een menswaardig detentiebeleid en woont samen met zijn vrouw en drie kinderen in de directiewoning van de gevangenis. We ontmoeten hem daar.

In de gevangenis wonen, dat moet een bijzondere ervaring zijn ...

Dat is zo, maar je moet dit historisch kaderen in het statuut van gevangenisdirecteur in de negentiende eeuw: in die tijd waren de transport- en communicatiemiddelen eerder beperkt, dus vestigde de directeur zich in de gevangenis. Vandaag komt dit niet meer zo vaak voor, op enkele inrichtingen na, zoals in Sint-Gillis of Merksplas,... Ik behoor tot deze laatste generatie. Toen ik in Leuven aankwam, was ik 27 jaar. Ik was jong getrouwd, dat kwam

goed uit. Mijn kinderen zijn in de gevangenis opgegroeid. Hun verjaardagsfeestjes hielden we steevast in « het kasteel ». Dat vonden de vriendjes erg leuk.

Voelt u de gevolgen van de overbevolking in onze gevangenissen?

Leuven-Centraal is in hoofdzaak een strafinrichting. We werken nooit met overcapaciteit: het aantal plaatsen staat bij ons gelijk aan het aantal gedetineerden. Sinds 1984 verschaffen we onderdak aan 50 gedetineerden van de gevangenis van Sint-Gillis die hun definitieve

uitspraak afwachten. Dit zijn allemaal illegale vreemdelingen die weinig of geen bezoek krijgen. Zij hebben een apart regime dat aangepast is aan het feit dat ze maar enkele weken of maanden hier vertoeven. Ze zitten met 3 of 4 in dubbele cellen van 18 vierkante meter, maar hebben slechts heel weinig persoonlijke spullen.

Leuven-Centraal herbergt vooral gedetineerden die een lange straf uitzitten...

Dat klopt. Onze doelpopulatie telt 300 levenslang veroordeelden. Het gaat hoofdzakelijk om heel zware straffen voor moorden, aanslagen en moordpogingen. We hebben ook een groep recidivisten met een gevangenisverleden en 40 à 50 illegale vreemdelingen die na hun straf weer naar hun vaderland zullen worden gepatriëerd en die zich hebben bezondigd aan

drugs- of mensenhandel. Verder zijn er ook nog 40 à 50 pedofielen. Drie Vlaamse gevangenis, waaronder die van ons, kregen in februari 1997 de opdracht van minister van Justitie Stefaan De Clerck om een pilootproject op touw te zetten voor deze groep van veroordeelden met het oog op onthaal, onderzoek en reclasering.

Hoe gaat u om met gedetineerden die een heel lange tijd in de gevangenis moeten blijven?

We hebben een speciaal regime dat gericht is op een menswaardige behandeling. Elke gedetineerde krijgt van bij het begin van zijn straf een individuele cel. Met dit principe van "één man-één cel" kunnen we een zekere intimiteit en privacy bieden aan de gedetineerden die een lange straf uitzitten. Het belangrijkste kenmerk

van Leuven-Centraal is evenwel het opendeurbeleid.

Wat houdt dat in?

Een groot deel van de dag blijven de cellen open en kunnen onze gedetineerden vrij rondlopen in hun secties. Een dag begint om 6 uur 's morgens. Wie werkt gaat om 7 uur naar één van de ateliers. De deuren blijven open tot 11.45 uur. Dan is het appel en tellen we de gedetineerden. De maaltijden worden in de cellen verdeeld, zodat het personeel ook kan eten. Om 12.30 uur gaan de werkende gevangenen weer naar hun ateliers, terwijl de anderen in hun cel blijven tot de shiftwissel van het personeel om 14.00 uur. De deuren gaan weer open om 15.15 uur, wanneer het werk erop zit. Dan volgt een tweede appel en de deuren gaan open voor gezamenlijke sportieve activiteiten op de

Burgerschapsprijs 2010

binnenplaats. Om 17.00 uur keren de gevangenen weer naar hun cel voor het avondmaal. Van 18.00 tot 20.10 gaan de deuren weer open. Dit systeem heeft beperkingen en zou niet haalbaar zijn met secties van 100 gedetineerden. Het zou gewoon niet beheersbaar zijn voor onze penitentiaire inrichtingswerkers. Overbevolking in Leuven-Centraal betekent volgens mij het einde van het open-deurbeleid.

Wat zijn de voordelen van dit systeem?

Ons systeem vermindert de agressie. Er zijn nog wel eens rel-

letjes tussen de gevangenen, maar in vergelijking met andere gevangenissen waar de gedetineerden meestal in hun cel vertoeven gebeurt dit veel minder. Wij maken bovendien veel minder vaak gebruik van de isolatiecel dan andere strafinrichtingen. Een bijkomend effect van ons regime is dat gedetineerden en personeel niet als twee groepen tegenover elkaar staan. De mensen die er verplicht hun tijd moeten doorbrengen zijn niet tegen de mensen die er werken: binnen de secties gaan ze eerder vlot met elkaar om. In Leuven-Centraal krijgen gedetineerden een menswaardige be-

handeling. Dat is altijd ons motto geweest.

Kent u alle 350 gedetineerden?

Ja. Misschien niet zo goed als vroeger, omdat ik een aantal extra taken heb, maar ik maak er een erezaak van om te weten wat er in mijn strafinrichting reilt en zeilt. In de justitiesector heeft men het sinds enkele jaren vaak over management. Akkoord, maar het is niet correct om een gevangenisdirecteur te herleiden tot een manager. Ik zie mezelf eerder als een burgemeester. Wanneer er iets ergs gebeurt in een gemeente, dan verschijnt altijd de burgemeester op de tv. Dit geldt ook voor een gevangenis. Net zo-

als een gemeente moet een gevangenis uiteraard goed bestuurd worden, maar ik wil weten wat er leeft, ik wil de gedetineerden kennen, dicht bij mijn personeel staan en niet zomaar wat bevelen geven van achter mijn bureau.

Heel wat gedetineerden in Leuven-Centraal werken...

Inderdaad. Er zijn gedetineerden die niet willen werken omdat ze studeren of, maar dat komt minder voor, omdat ze beweren geen geld nodig te hebben. Hier werkt 70 procent van de gevangenen en 90 procent van de werkwillenden krijgt ook een job. Wanneer men een lange straf uitzit, is werk heel belangrijk, al was het maar als tijd-

verdrijf. Werk geeft structuur aan een gevangenisdag en zorgt ook voor wat inkomsten. De meeste gedetineerden krijgen geen geld van buitenaf.

Is het gunstige effect van het opendeurbeleid op recidiven meetbaar?

In België bestaat er hierover geen statistisch onderzoek. We weten alleen dat moordenaars gelukkig maar heel zelden om gelijkaardige redenen weer aan het moorden gaan. De vrijlating na een lange gevangenisstraf is echter heel moeilijk. Heel vaak vinden ex-gedetineerden niet meteen hun weg omdat ze met onverwachte problemen te kampen hebben.

Guido Verschuere, een directeur met een luisterend oor voor de gedetineerden en zijn personeel.

De bibliotheek wordt gerund door de gedetineerden.

Een opeenstapeling van tegenslagen kan hen doen wankelen en eventueel weer op het slechte pad jagen.

Een lang verblijf in de gevangenis wordt opgelegd als straf, maar wat kan gevangenschap nog opleveren?

Ik zal nooit beweren dat de gevangenis mensen beter maakt. Dat geloof ik absoluut niet! Maar als we ervoor kunnen zorgen dat gevangenen na vele jaren opsluiting zonder al te veel rancunes weer vrij komen, dan is dat toch dat! We moeten de periode in de gevangenis nuttig gebruiken met het oog op de wederopname in de maatschappij en onze gevangenen de mogelijkheid bieden om

te studeren en andere kansen te grijpen. Soms ontdekken mensen in de gevangenis dat ze over bepaalde vaardigheden beschikken. Ze blijken goed in een sport, in het theater of een opleiding.. Een activiteit die ze vóór hun opsluiting nooit eerder hadden uitgeprobeerd. Gevangenschap mag geen verloren tijd zijn; omdat de gevangenisstraf nu eenmaal bestaat, moeten we ervoor zorgen dat ze ergens toe dient.

Dat is ook in het voordeel van de samenleving waarin ze vroeg of laat weer zullen terechtkomen...

Natuurlijk! Een menswaardige behandeling van gedetineerden in de gevangenis is gunstig voor de

Een gedetineerde heeft een hartvormig kussentje gemaakt voor de trouwringen die zullen worden uitgewisseld tijdens een huwelijksplechtigheid die zich in de gevangenis zal voltrekken.

samenleving en voor de veiligheid, daar ben ik vast van overtuigd. Als we mensen opsluiten als dieren, dan komen ze er als dieren weer uit. Ik wil op generlei wijze de verschrikkelijke aard van de feiten die de gedetineerden hebben gepleegd minimaliseren - en ik weet waarover ik het heb - maar zelfs moordenaars en kinderverkrachters verdienen een menswaardige behandeling.

Wat betekent de Burgerschapsprijs van de Stichting P&V voor u?

Ik was blij verrast. Ik ben best trots, maar zie het vooral als een erkenning van het werk dat in Leuven-Centraal wordt geleverd. Gevangenis komen al te vaak negatief

Het raam van de bibliotheek.

De maaltijden worden in elke vleugel bediend. De gedetineerden eten in hun eigen cel.

in de media. Mensen weten te weinig welke inspanningen er op het terrein worden geleverd, en niet alleen in Leuven. Onze opdracht is geen sinecure.

Centrale Gevangenis Leuven

Geldenaaksevest 64
3000 Leuven
Tel.: 016 31 03 50
Fax : 016 31 03 61

Burgerschapsprijs 2010

De Roefelzaal voor de bezoeken van de kinderen van de gedetineerden.

Een muziekkamer is gehuisvest in de kelder.

Een persoonlijk ingerichte cel. Er zijn alleen individuele cellen.

De brievenbussen voor de verschillende godsdiensten.

De ingang van Leuven-Centraal.

Het gevangeniswinkeltje.

De controlezaal. Het hart van de gevangenis.

Burgerschapsprijs
2010

Centrale Gevangenis Leuven

De Centrale Gevangenis van Leuven, beter bekend als Leuven-Centraal, bestaat dit jaar exact 150 jaar. Er verblijven voornamelijk langgestraften waarvoor een regime werd ontwikkeld dat specifiek is afgestemd op een langdurige detentie. Guido Verschueren is er al sinds 1979 directeur en woont met zijn gezin binnen de muren van de gevangenis. Het beleid dat hij en zijn medewerkers de voorbije decennia hebben gevoerd, kan samengevat worden aan de hand van drie grote uitgangspunten.

29

Menselijke waardigheid

Centraal staat de dialoog met de gedetineerden: ze kunnen verwoorden wat hen bezighoudt en worden au sérieux genomen. Ook hun welzijn is een belangrijk aandachtspunt, met als meest typerende het zogenaamde open-deurregime. Voor de meeste veroordeelden staan tijdens het grootste gedeelte van de dag de celdeuren open. Ze kunnen zich vrij bewegen in hun vleugel en bij elkaar op bezoek gaan. Alleen voor deelname aan toegelaten activiteiten mogen ze de vleugel verlaten. Leuven-Centraal wil ook de affectieve banden van gedetineerden met hun familie en vrienden maximale overlevingskansen geven. Allerlei initiatieven worden genomen om het bezoek in humane condities te laten plaatsvinden.

Zinvolle detentie

De gedetineerden in Leuven-Centraal volgen een leefpatroon dat de buitenwereld nabootst, met werk of dagopleiding en vrije tijd. De gevangenis heeft eigen werkplaatsen en verhuurt ateliers aan bedrijven om arbeid binnen de gevangenis te laten verrichten. Opleidingen vergroten de basisvaardigheden van de gedetineerden of bereiden hen voor op de arbeidsmarkt, wat bijdraagt tot een geslaagde reclassering. Er is een ruim aanbod van vrijetijdsactiviteiten (sport, ontspanning, cultuur, vorming), waarbij de actieve betrokkenheid van de gedetineerden wordt gestimuleerd. Ze worden verwacht keuzes te maken en aangemoedigd om verantwoordelijkheid te nemen bij de organisatie van activiteiten. Deze structuur van werk, opleiding en vrije tijd helpt om een jarenlange detentie probleemlozer door te komen en is relevant voor het latere leven in vrijheid, waar ook structuur wordt verwacht.

Betrokkenheid met de samenleving

Leuven-Centraal tracht de buitenwereld maximaal te betrekken bij wat zich in de gevangenis afspeelt. Enerzijds om de link te bewaren tussen de gedetineerde en de samenleving, waar hij vroeg of laat weer deel gaat van uitmaken. En anderzijds om de beeldvorming te nuanceren over gedetineerden, zodat ze na hun vrijlating op meer begrip kunnen rekenen. Externe diensten krijgen de kans om binnen de gevangenis hun activiteiten te ontplooiën (bv. VDAB, basiseducatie, stadsbibliotheek ...). Vrijwilligers bezoeken gevangenen om met hen te praten, burgers spelen mee in het gevangenisoneel, voetbal- en volleybalclubs spelen wedstrijden tegen interne teams. Al deze ontmoetingen tussen vrije en opgesloten burgers geven zuurstof en perspectief. Of zoals een ex-gedetineerde het verwoordde in de brochure naar aanleiding van 150 jaar Leuven-Centraal: "De buitenwereld is een venster op de toekomst."

Guido Verschueren

De fitnesszaal.

Op de binnenplaats is er een voetbalveld. Iedere zondag neemt een team van buiten de gevangenis het op tegen de gevangenisploeg.

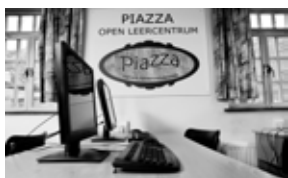

Cursus bedrijfsbeheer.

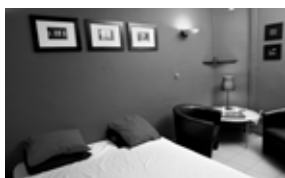
Tandartsen verzorgen de gedetineerden in de gevangenis.

De opleidingszaal waar gedetineerden lessen kunnen volgen via het internet.

Informatieterminal van de VDAB.

Twee kamers zijn ingericht voor het bezoek (4 keer 2 uur per maand) van de partner van de gedetineerde.

- Externe bedrijven bieden werk aan de gedetineerden. Vervaardiging van elektriciteitskabels.

- Gedetineerden die binnenkort vrijkomen krijgen een opleiding in de wasserij. Elke gedetineerde draagt zijn eigen kleren.

- De houtbewerkerij. Vervaardiging van stoelen voor de gevangenis.

Opleiding metselen.

Vijf gedetineerden werken in de keuken.

DE KUNSTENARES

Fabienne Claesen

Burgerschapsprijs 2010

Fabienne Claesen studeerde binnenhuisarchitectuur in Sint-Lucas te Brussel, waar ze haar studies in 1981 beëindigde. Nadien volgde ze een opleiding beeldhouwen op keramiek, in de academie van Bosvoorde. Sinds 1994 stelt ze tentoon in galeries in België, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk en Groot-Brittannië.

Haar werken zijn tentoongesteld bij C.Legrand rue de Seine in Paris, Capazza in Nançais (Sologne), d'Haudrecy in Knokke, Sassi-Milici in Cannes en Montmartre in Brussel.

www.ceramic-fabienne-claesen.be

« Een behoefte, zonder woorden uitdrukken wat ik zie en voel, met passie, en andere mensen doen dromen »

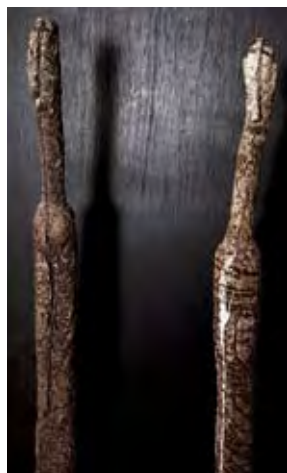
Fabienne Claesen is steeds gefascineerd geweest door de aarde, bezeten van de noodzaak ze te kneden, vorm te geven. Na haar studies en werk als binnenhuisarchitecte en de opvoeding van haar drie kinderen, wijdt ze zich nu volledig aan haar passie: beeldhouwen.

Het huisatelier van deze kunstenares wordt bewoond door tijdeloze en graatmagere aarden wezens. De muren zijn behangen met keramiekdoeken, die een ware microkosmos vormen van haar innerlijke universum. Zowat overal, op boekenrekken of tafels, voorwerpen en stukjes aarde bedekt met engobe, email, technische studies, werken in wording.

Het is met haar handen dat Fabienne Claesen haar beeldhouwen tot leven brengt, de aarde bewerkt, vervormt en tot het uiterste verkent. Ze speelt met de broosheid, de breuken, scheuren en barsten van het materiaal.

Zo geeft ze leven, geest en emotie aan tijdeloze en universele mannen, vrouwen, koppels. Haar figuren staan meestal rechtop, verankerd in de aarde, op bovenmaatse voeten en naar boven gericht. Alles is verticaliteit, spanning, breekbaarheid. De benen, romp, hals en hoofd zijn tot het uiterste uitgerekt, de armen zijn op het lichaam geëngobeerd zoals tatoeages.

De textuur van het oppervlak is gebarsten, verscheurd, gekweld als een huid die de littekens van het leven en het lijden draagt. De sculpturen zijn meestal beschilderd; donker op licht materiaal en wit op zwart om de contrasten en tegenstrijdigheden scherper te stellen.

DE FOTOGRAAF

Frédéric Pauwels

De Stichting P&V heeft aan Frédéric Pauwels gevraagd om een fotoreportage te maken over de twee laureaten van de Burgerschapsprijs 2010. Zijn foto's prijken dan ook in deze publicatie.

Frédéric Pauwels werd in 1974 geboren in Anderlecht en heeft van fotografie zijn beroep gemaakt. Situaties die hem raken, legt hij vast op de gevoelige plaat. Met zijn zwart-witfoto's wil Frédéric de reactie van de kijker uitlokken door beelden te tonen die fundamenteel anders zijn dan de sensationele "hier en nu" beelden die we door de media dagelijks voorgeschoteld krijgen.

Hij werkt regelmatig samen met verschillende kranten en tijdschriften zoals Le Vif-L'Express, Le Matin, La Libre Belgique, Le Soir, The Bulletin, enz.

Sinds 2003 is hij lid van LUNA, een internationaal collectief van sociaal geëngageerde fotografen die weinig gekende menslievende initiatieven in de kijker zetten.

Voor Frédéric is fotografie de herinnering van wat hij beleeft, een «way of life» en simpelweg een wapen tegen de onverschilligheid.

www.fredericpauwels.be

Burgerschapsprijs
2010

*Foto's zeggen vaak
meer dan woorden!*

STICHTING P&V

*emancipatie participatie
burgerschap solidariteit*

Deze publicatie werd uitgegeven door de Stichting P&V, ter gelegenheid van de uitreiking van de Burgerschapsprijs 2010.

Coördinatie:

Marnic Speltdoorn en
Sabine Verhelst

Redactie:

Mark Elchardus, Annick Hovine,
Laurence Boyv, Guido Verschueren
en Sabine Verhelst

Lay-out:

Marijke Van de Voorde

Foto's:

Frédéric Pauwels

Halles des Tanneurs
Brussel
30 november 2010

Stichting P&V
Koningsstraat 151
1210 Brussel
Tel. : 02/250 91 24
E-mail : stichting@pv.be

www.stichtingpv.be

